

POSTANOWIENIE

22 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Roman Trzaskowski

na posiedzeniu niejawnym 22 października 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości B. spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością w upadłości w O.
przeciwko [...] Bank spółce akcyjnej w W. i [...] Bankowi Spółdzielczemu w P. z
siedzibą w P.
o uznanie czynności za bezskuteczną,
na skutek skarg kasacyjnych Syndyka masy upadłości B. spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością w upadłości w O.
oraz [...] Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 14 grudnia 2022 r., VII AGa 408/22,

- 1) przyjmuje do rozpoznania skargę kasacyjną powoda;**
- 2) odmawia przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej
pozwanego.**

Wyrokiem z 15 czerwca 2021 r. Sąd Okręgowy w Warszawie uznał za
bezskuteczną wobec masy upadłości zapłatę przez spółkę B. spółka z ograniczoną
odpowiedzialnością z siedzibą w O. na rzecz [...] Banku Spółdzielczego z siedzibą
w C. kwoty 418.235,63 zł (punkt I); uznał za bezskuteczną wobec masy upadłości
zapłatę przez spółkę B. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w O.

na rzecz [...] Bank Spółka Akcyjna z siedzibą w W. kwoty 800.000 zł (punkt II); zasądził od pozwanego [...] Banku Spółdzielczego z siedzibą w C. na rzecz powoda Syndyka masy upadłości B. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości z siedzibą w O. kwotę 418.235.63 zł (punkt III); zasądził od pozwanego [...] Bank Spółka Akcyjna z siedzibą w W. na rzecz powoda Syndyka masy upadłości B. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości z siedzibą w O. kwotę 800.000 zł (punkt IV). W pozostałym zakresie oddalił powództwo (punkt V) oraz orzekł o zasadach ponoszenia w sprawie kosztów procesu (punkt VI).

Wyrokiem z 14 grudnia 2022 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie zmienił powyższy wyrok częściowo w punkcie piątym (V) w ten tylko sposób, że: 1) zasądził od [...] Banku Spółdzielczego w P. z siedzibą w P. na rzecz Syndyka masy upadłości B. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości z siedzibą w O. odsetki ustawowe za opóźnienie od kwoty 418.235,63 zł od 14 grudnia 2022 r. do dnia zapłaty; 2) zasądził od [...] Bank Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. na rzecz Syndyka masy upadłości B. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości z siedzibą w O. odsetki ustawowe za opóźnienie od kwoty 800.000 zł od 14 grudnia 2022 r. do dnia zapłaty (punkt I); ponadto oddalił apelację powoda w pozostałej części (punkt II); oddalił apelację pozwanego [...] Bank Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. w całości (punkt III) oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (punkt IV i V).

Skargi kasacyjne od powyższego wyroku wniósł powód oraz pozwany [...] Bank Spółki Akcyjnej z siedzibą w W.

W skardze kasacyjnej pozwanego, w uzasadnieniu wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, skarżący wskazał przyczyny kasacyjne określone w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c. Jego zdaniem w sprawie wystąpiły istotne zagadnienia prawne wyrażające się w następujących pytaniach:

a) czy na podstawie art. 527 § 1 k.c. można zasądzić obowiązek spełnienia świadczenia, podczas gdy skarga paulińska jest powództwem o ukształtowanie stosunku prawnego?;

b) czy porozumienie zawarte między dłużnikiem a wierzycielem mające na celu zmniejszenie wymagalnego zadłużenia, nie prowadzące do niewypłacalności

dłużnika, może być zaskarżone skargą paulińską przez syndyka masy upadłościowej?;

c) czy syndyk masy upadłościowej ma prawo żądać na podstawie art. 527 § 1 k.c. uznania za bezskuteczną umowę zawartą przez dłużnika z jego wierzycielem, w sytuacji gdy czynność ta nie skutkowałą pokrzywdzeniem innych wierzycieli, po stronie dłużnika brak było nowych zobowiązań, a sama umowa regulowała już zawarte wcześniejsze wymagalne zobowiązania?;

d) czy syndyk masy upadłościowej ma prawo zaskarżyć skargą paulińską dobrowolną czynności dłużnika, która miała na celu zaspokojenie jednego wierzyciela, podczas gdy nie miał obowiązku zachowania kolejności zaspokajania wierzycieli, a także inni wierzyciele nie zgłaszali zastrzeżeń?;

e) czy dłużnik, który nie ogłosił upadłości, ma prawo wyboru wierzyciela, wobec którego w pierwszej kolejności spełni swoje wymagane zobowiązania?;

f) czy przy orzekaniu o bezskuteczność czynności prawnej Sąd powinien brać pod uwagę datę faktycznego złożenia wniosku o upadłość czy datę w której dany wniosek powinien zostać złożony?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z art. 398¹ § 1 k.p.c. wynika, że skarga kasacyjna przysługuje co do zasady od prawomocnych orzeczeń sądów drugiej instancji, a więc orzeczeń wieńczących dwuinstancyjne postępowanie sądowe, w którym sądy obu instancji dysponują pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. Jednakże zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania tylko wtedy, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W zamyśle ustawodawcy skarga kasacyjna stanowi zatem nadzwyczajny środek zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym, w szczególności przez zapewnienie jednolitej wykładni i stosowania prawa. Wyłączną podstawą oceny pod kątem przyjęcia skargi

kasacyjnej do rozpoznania są wskazane w niej przyczyny kasacyjne wraz z uzasadnieniem (art. 398⁴ § 2 k.p.c.).

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego skarżący, który jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazał przyczynę określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., powinien odpowiednio sformułować zagadnienie prawne, wskazać przepisy prawa, na których tle zagadnienie się wyłoniło oraz przedstawić argumentację jurydyczną uzasadniającą możliwość rozbieżnych ocen prawnych oraz świadczącą o istotności tego zagadnienia (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11; z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, niepubl.; z 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14, niepubl.). Zagadnienie jest istotne, jeżeli jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla ukierunkowania praktyki sądowej i rozstrzygnięcia sprawy, w której zagadnienie powstało (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 września 2012 r., II CSK 180/12, niepubl. oraz z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, niepubl.), wywołuje poważne wątpliwości, a zarazem nie było dotychczas rozstrzygnięte w judykaturze albo dotychczasowe orzecznictwo wymaga zmiany (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 24 sierpnia 2016 r., II CSK 94/16, niepubl.).

Skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., jeżeli zachodzi niewątpliwa, widoczna na pierwszy rzut oka, tj. bez konieczności głębszej analizy, sprzeczność orzeczenia z przepisami prawa nie podlegającymi różnej wykładni (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 24 sierpnia 2016 r., II CSK 94/16, niepubl.) i w wyniku takiego naruszenia prawa zapadło w drugiej instancji orzeczenie oczywiście wadliwe. O przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania nie decyduje samo oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego przez sąd, który wydał zaskarżone orzeczenie, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego z 15 października 2015 r., III CSK 198/15, niepubl.; z 13 kwietnia 2016 r., V CSK 622/15, niepubl.; z 2 czerwca 2016 r., III CSK 113/16, niepubl.; z 27 października 2016 r., III CSK 217/16, niepubl.; z 29 września 2017 r., V CSK 162/17, niepubl.;

z 7 marca 2018 r., I CSK 664/17, niepubl.; z 18 kwietnia 2018 r., II CSK 726/17, niepubl.; z 5 października 2018 r., V CSK 168/18, niepubl.).

Wniosek pozwanego o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie czyni zadość wskazanym wymaganiom. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę, że zgodnie z jednolitym stanowiskiem Sądu Najwyższego, wymaganie określone w art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c. nie jest tożsame z określonym w art. 398⁴ § 2 k.p.c., co oznacza, że skarżący powinien odrębnie przytoczyć podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie i odrębnie uzasadnić wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, nawet jeżeli argumentacja prawna może się w pewnym zakresie pokrywać (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 22 marca 2001 r., V CZ 131/00, OSNC 2001, Nr 10, poz. 156; z 5 czerwca 2001 r. IV CZ 45/01, OSNC 2001, Nr 10, poz. 157; z 10 stycznia 2003 r. VCZ 189/02, niepubl.; z 13 lipca 2007 r. III CSK 180/07, niepubl.; z 5 kwietnia 2017 r., II CSK 688/16, niepubl.; z 11 kwietnia 2018 r., V CSK 547/17, niepubl.; z 26 kwietnia 2018 r., IV CSK 567/17, niepubl.). Uzasadnienie oczywistej zasadności skargi nie może więc poprzestawać na prostym odwołaniu do naruszeń prawa wskazanych w podstawach kasacyjnych. Uzasadnienia przyczyn kasacyjnych, kwalifikujących przyjęcie skargi do rozpoznania, Sąd Najwyższy nie może doszukiwać się w uzasadnieniu podstaw, niezależnie od tego, że chodzi w tym wypadku o zupełnie odmienne metody argumentowania (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 31 stycznia 2020 r., II CSK 432/19, niepubl., z 15 grudnia 2006 r., III CZ 93/06; nie publ. i z 18 kwietnia 2012 r., I CSK 520/11, niepubl.). W celu spełnienia przesłanki przewidzianej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. nie wystarczy natomiast samo sformułowanie pytania do Sądu Najwyższego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 maja 2018 r., II CSK 12/18, niepubl.).

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący w odniesieniu do tych samych okoliczności podniósł z jednej strony, że występuje istotne zagadnienie prawne, z drugiej zaś, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Stanowisko to jest wewnętrznie sprzeczne, jeżeli bowiem w sprawie rzeczywiście występuje istotne zagadnienie prawne, od którego wyjaśnienia zależy prawidłowe rozstrzygnięcie sprawy, to ewentualny błąd orzeczniczy popełniony przez sąd drugiej instancji nie może mieć tym samym charakteru oczywistego i

podstawowego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 19 kwietnia 2016 r., sygn. akt I CSK 477/15, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 19 kwietnia 2018 r., sygn. akt I CSK 707/17, niepubl.). Uzasadnienie wniosku nie czyni przy tym wyraźnej dystynkcji pomiędzy powołanymi przyczynami w postaci oczywistej zasadności skargi kasacyjnej oraz występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego. Przedstawiona w nim argumentacja nie odwołuje się do sprzeczności zaskarżonego wyroku widocznej *prima vista*, a wskazuje raczej, że dotyczy sformułowanych we wniosku pytań mających stanowić istotne zagadnienia prawne.

W odniesieniu do tych zagadnień należy zauważyć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono już, iż skarga pauliańska obejmuje każdą czynność prawną rozporządzającą lub zobowiązującą - rozporządzającą, spełniającą przesłanki z art. 527 k.c., a przepis ten ma zastosowanie do czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z jednym tylko z wierzycieli, jeżeli jest to czynność nie odpowiadająca ściśle zobowiązaniu, pod względem rodzaju świadczenia, jak i terminu i sposobu zapłaty i naruszająca wynikającą z umowy lub ustawy kolejność zaspakajania wierzycieli, a zatem, jeżeli dłużnik dowolnie dokonał uprzywilejowania niektórych spośród jego wierzycieli kosztem pozostałych (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 12 grudnia 2016 r., I CSK 256/16, niepubl.). Przepis art. 527 k.c. ma również zastosowanie do czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z jednym tylko z wierzycieli, jeżeli jest to czynność naruszająca wynikającą z ustawy lub umowy kolejność zaspokajania wierzycieli, a zatem, jeśli dłużnik dowolnie dokonał uprzywilejowania niektórych spośród jego wierzycieli, kosztem pozostałych (zob. wyrok SN z 23 lipca 2003 r., II CKN 299/01, niepubl.). Niezaskarżalność czynności dłużnika, stanowiącej wykonanie zobowiązania, choćby czynność ta prowadziła do pokrzywdzenia pozostałych wierzycieli, powinno być respektowane tylko o tyle, o ile nie otwiera to drogi do nadużyć godzących w interesy chronione akcją pauliańską. Niekwestionowa w orzecznictwie Sądu Najwyższego zasada możliwości wyboru wierzyciela, którego wierzytelność spłacić zamierza dłużnik, została podważona w sytuacji, w której dłużnik znajduje się w położeniu majątkowym uzasadniającym ze względu na jego status prawny wszczęcie wobec niego odpowiedniego postępowania upadłościowego, czy sanacyjnego - których celem jest zazwyczaj zaspokojenie wierzycieli według kolejności i proporcji ustalonej w odpowiednich,

regulujących te postępowaniach, ustawach - gdy przepisy te przewidują obowiązek zgłoszenia przez samego dłużnika wniosku o otwarcie wobec niego odpowiedniego takiego postępowania (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 23 listopada 2005 r., II CK 225/05, niepubl., z 6 września 2017 r., I CSK 38/17, OSNC 2018, nr 7-8, poz. 80, z 13 kwietnia 2018 r., I CSK 393/17, niepubl., z 5 kwietnia 2019 r., I CSK 126/18, niepubl.). W świetle poczynionych w sprawie ustaleń taka właśnie sytuacja miała miejsce w przedmiotowej sprawie, gdyż dłużnik znajdował się w stanie uzasadniającym złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości na długo przed tym, jak dokonał zaskarżonych czynności prawnych. Odmienne stanowisko powoływane przez skarżącego we wniosku, że zapłata wymagalnego długu nie może być uznana za czynność fraudacyjną względem pozostałych wierzycieli, gdyż dłużnik spełniając świadczenie dokonuje tego, co nakazuje mu porządek prawny i trudno czynić mu w związku z tym zarzut, pozostało odosobnione i nie dotyczyło sytuacji, w której w chwili dokonania zaskarżanej czynności sytuacja majątkowa dłużnika uzasadniała złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości. W odniesieniu zaś do wątpliwości skarżącego dotyczących porozumienia z 27 października 2015 r. wypada jedynie wskazać, że powództwo o uznanie za bezskuteczną tej czynności prawnej zostało oddalone, na co zwrócił uwagę również Sąd Apelacyjny, natomiast podstawy zasądzenia kwot przekazanych pozwanym na podstawie zaskarżonych skargą i uznanych za bezskuteczne czynności spłat nie stanowił art. 527 k.p.c. tylko art. 134 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 794), nie objęty podstawami skargi kasacyjnej.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił, jak w sentencji.

(K.L.)

[a]